

AFD Paul Riesinger, Skuffis/YH Novia

Fånggrödor

Övermark, 27.9.2017

Odling av fånggrödor minskar förlusten av växtnäringsämnen till vattendragen och kan höja skördenivåerna på kort och lång sikt. Sedan 2015 stöds denna åtgärd finansiellt med EU-medel.

Nyligen arrangerade Österbottens Svenska Lantbrukssällskap (ÖSL) ett tillfälle där jordbrukare fick lyssna på föreläsning och i praktiken bekanta sig med odling av fånggrödor i Yttermark i Närpes. Som gästföreläsare fungerade AFD Paul Riesinger. Paul Riesinger arbetar till vardags som lärare i växtodling vid Yrkeshögskolan Novia i Ekenäs (Skuffis).

Förluster av växtnäringsämnen från åkrar förekommer i första hand från skiften som saknar växttäckning. Växtnäringsämnen lakas då neråt i markprofilen till täckdikningssystem eller grundvattnet, rinner med markvattnet längs med markytan, eller eroderas tillsammans med mer eller mindre stora markpartiklar. Förlusterna sker i huvudsak under hösten och i samband med snösmältningen och tjällossningen på våren. Fånggrödor har visat sig kunna minska t.ex. förlusterna av kväve med hälften.

En fånggröda är avsedd att ta upp växtnäring och binda mark efter att huvudgrödan har skördats. I Finland utgörs fånggrödan i huvudsak av vallväxtarter som etableras i vårsäd. Etableringen sker i samband med eller i nära anslutning till sådden av spannmålsgrödan. Efter skörden av huvudgrödan växer fånggrödan till sig under hösten, för att sedan brytas under senhösten eller följande vår.

Förutom att hålla växtnäringsämnen och markpartiklar kvar på fältet tillför odlingen av fånggrödor också växtbiomassa. Detta organiska material utgör en föda för markorganismerna och således utgångspunkten för humusbildning. På sikt ger odlingen av fånggrödor ett betydande bidrag till markens bördighet. Inlagringen av koldioxid i marken i form av mull motverkar dessutom klimatförändringen.

Vid val av växtarter och odlingsteknik bör man beakta att fånggrödan inte skall konkurrera med huvudgrödan så att skörden minskar. Efter att huvudgrödan har skördats bör fånggrödan å andra sidan ha en kraftig biomassabildning. I Finland har man sedan början av 1990-talet utfört försök, som visat att insådd av timotej och rödklöver i vårsäd har ökat kärnskördarna. Det går alltså att hitta kompanjoner som gagnar huvudgrödans skördebildning.

Fånggrödan kan gärna utgöras av ett vallgräs och en vallbaljväxt. Vilka arter som skall användas beror på skiftets bördighet och huvudgrödans konkurrenskraft. Är skiftet bördigt och odlingsväxtens konkurrenskraft hög så kan mera frodigt växande vallväxtarter användas som fånggröda, t.ex. kombinationen engelskt rajgräs och rödklöver. Italienskt rajgräs har ett så frodigt växtsätt att det kan föranleda

skördenedsättningar i huvudgrödan och till och med försvåra skörden. Å andra sidan inleder italienskt rajgräs en mycket kraftig tillväxt (och binder mycket växtnäring) efter att huvudgrödan har skördats.

Den som försiktigt vill prova på odlingen av fånggrödor rekommenderas ändå att börja med blandningar av lågväxande och konkurrenssvaga arter, såsom vitklöver av betesvalltyp i kombination med rödsvingel, timotej, ängssvingel eller engelskt rajgräs. Odlingstekniken vid etablering av fånggrödan genom insådd av vallväxtarter i stråsäd motsvarar ganska långt den teknik man av tradition använder vid odling av flerårig vall.

Det stora intresset för fånggrödor visar att lantbrukarna är öppna för nytänkande, och att de vill vårda åkrarnas bördighet samt värna om vattenmiljöns välmående.